

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

**Hej, käre besökare!
Västgötabygdens förstasida finns på nästa sida!**

Tycker du att tidskriften är läsvärd rekommenderas att du satsar på en tidningsprenumeration!

Vid 1 ex. kostar 1-årsabonnemang 150:-

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista) rabatteras priset till 130:- / ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 VARA, Fax: 0512-33942, E-post:vasterg.hembygdsf@telia.com

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

PS! Tips till föreningar etc. Ge en prenumeration till föreningarnas hela styrelse, alla trotjänare, skolor, äldreboende och inte minst läkar- och tandläkarmottagningar m.fl !

Det kommer att uppskattas!

Västgötabygdens redaktionskommitté

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 4

Årgång 73

2018

Haraberget i Herrljunga. Barbro Martinson får böja sig rejält för att kunna komma ut ur Välansstugan. Den stod tidigare vid Välan i Hällestad och var en backstuga under Krabbelund. Foto: Monika Moberg.

**Årets föreningsetta på hembygdstoppen finns i Herrljunga!
Soldatliv i äldre tider – ett tema en junidag på Haraberget
Jan-Henry berättar om riksstämman i Kalmar – sidan 10
Vår profil är Gunnar Arnborg – sidan 16**

Foto:
Copyright
Kungahuset.se

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Tankar i tiden, Monica Nyvaller och Peter Backenfall	4
Herrljunga Årets Hembygdsförening	6
Soldatlivet genom tiderna	8
Personlig reseberättelse från riksstämman.....	10
Axevalla hus är av riksintresse	11
Förr i tiden – ett besök i skolan.....	12
Utmärkelser utdelade under 2017	13
Hänt frå bögda: Konglir posttjänsteman	14
Profilen – Gunnar Arnborg.....	16
Sköldarnas koppar från tranornas rike	19
Västgöthistorier, rena klasskampen.....	20
Skrivardag och Textil föreningsdag	22
Skepplanda arkiverar för digital åtkomst.....	23
Hänt på bögda	24
Förbundets funktionärer.....	28
Läsvärt i korthet	29
Arne och Christer hade en mack i Gökhem.....	30
Redaktionen	31
I ungdomens spår.....	32

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg Kilefors, Norra Bergvägen 16 B,
541 32 Skövde. Tel: 070 64 25 670.

E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Strands Grafiska i Vårgårda AB.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

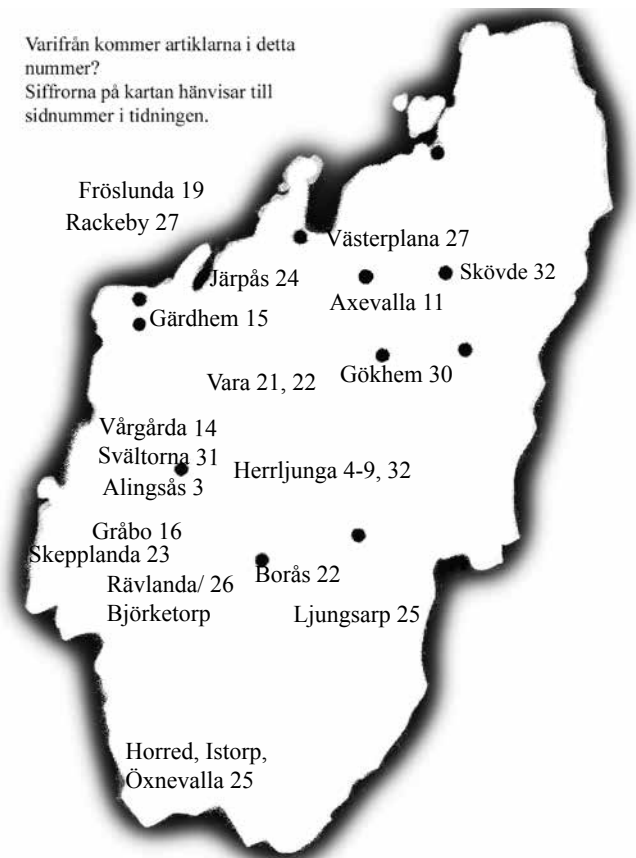
ISSN 0346-4954 www.hembygd.se/vastergotland

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 73
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2018 150:-

Varifrån kommer artiklarna i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.

Fröslunda 19
Rackeby 27
Västerplana 27
Järpås 24
Skövde 32
Gärdhem 15
Axevalla 11
Vara 21, 22
Gökhem 30
Vårgårda 14
Svåltorna 31
Alingsås 3
Herrljunga 4-9, 32
Gråbo 16
Skepplanda 23
Rävlanda/ 26
Borås 22
Björketorp
Ljungsarp 25
Horred, Istorp,
Öxnevalla 25

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på tio personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre (se sidan 31) som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex nr av Västgötabygden per år.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdagar 9–15 eller e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com I det här numret är vi 25 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Ordföranden har ordet!

Så här i sommarvärmén önskar jag er en god avkoppling med sköna hembyggsdagar samt samlande av inspiration inför höstens verksamhet. Inom hembygdsförbundet har vi en rad intressanta och spännande frågor framför oss:

Kretsarbetet fortsätter

Nu under våren startade vi Lerumskretsen och närmast i tur står bl a Hjo-Karlsborg samt Härryda-kretsen. Det betyder åtminstone 23 kretsar i Västergötland och att vi som är kontaktpersoner kommer att ha flera viktiga ärendepunkter på föredragningslistan i höst. Vi ämnar starta ett Nyhetsbrev och maila ut detta till er i föreningarna. Så ni har väl rapporterat in e-postadresser på ett par kontaktpersoner! Sedan kan ni dela och sända nyhetsbrevet vidare till styrelse och kommittéer.

Hembygdsförsäkringen ger återbäring

Hembygdsförsäkringen har haft något mindre med problem som vattenskador och bränder. Därför ger de en återbäring till alla föreningar som har sina byggnader försäkrade. Vi kommer vid kommande kretsträffar att informera och sedan dela ut en brandsläckare till varje förening, som önskar detta. Det betyder att vi kan dela ut ca 120 brandsläckare här i Västergötland till er i föreningarna. Stig-Åke Andersson håller ihop själva fördelningen av pulversläckarna.

Ett tips är att ni i föreningarna utser ett ”försäkringsombud” om ni har en tilläggsförsäkring för byggnader. Ni behöver regelbundet se över försäkringens omfattning och notera ändringar som görs – så ni har en aktuell försäkring.

Hembygdsförbundet på riksplanet erhöll återbäring i pengar, vilket stärkte hembygdsrörelsen totalt.

Barn och ungdom – fler verksamheter och familjemedlemmar

Det har tagits fram såväl inspirationshäfte som studie-cirkelmaterial om vår barn- och ungdomsverksamhet, vilket nu kan rekvideras från riksförbundet, från Studieförbundet Vuxenskolan eller varför inte en gemensam beställning på nästa kretsmöte.

Utse gärna en kommitté eller ”barn- och ungdomsansvarig” i föreningarna, som arbetar med skolutbyte, dans kring stängen eller förhoppningsvis studiecirkel (då ni nu har en fin handledning).

I enkäten till alla hembygdsföreningar, som återkommer kring årsskiftet 2018–19, rapporterades att vi anser oss ha 2 700 barn- och ungdomsmedlemmar i Västergötland, men vi saknar medlemsmatriklarna.

Sven-Åke Mökander

För vår bidragsansökan till regionen skulle detta betyda mycket och det är ju ingen avgift till riks- eller distriktsförbundet, så ni kan själva bestämma vad årsavgiften skall vara för barn och ungdomar. Familjemedlemskap är en väg att rekommendera.

Mässa i Skara den 8 september

Ni har väl anmält er till Riksantikvarieämbetet om ni har verksamhet den 7–9 september, vilket skulle stärka hela vår rörelse!

Lördagen den 8 september kommer Skara gille i samarbete med Västergötlands museum att arrangera en hembygds-mässa i Skara fornby med visningar och hantverk. Vi i distriktet fyller på med två föredrag i museets hörsal: kl 10 om ”ideella föreningsinsatser” och kl 11 om hembygdsrörelsens roll i det nya landskapsobservatoriet i Mariestad.

Alla hembygdsintresserade är välkomna!

Årsmötet 2019

Vi saknar idag någon förening som tillsammans med oss vill arrangera 2019 års stämma i början av maj – är det någon förening som vill anmäla sig?

Ett stort tack till Habo-Gustav Adolfs Hembygdsförening som arrangerade årsmötet senast, med ett mycket lyckat resultat. 163 ombud från 71 föreningar deltog och fick en fin dag i Habo.

*Sven-Åke Mökander
Ordförande i Västergötlands
Hembygdsförbund*

Tankar i tiden

Tankar i samtiden

Nog må det här vara första gången som två föreningsmedlemmar skriver Tankar i tiden i samverkan med varandra? Är vi unika?

– Ja, säger vi med en viss stolthet i rösten. Vår förening, Herrljunga Hembygdsförening, har nyligen utsetts – dubbelt upp – till Årets Hembygdsförening, både i Västergötland och på riksplanet. Så roligt, så hedrande! Många tankar tar form, varför just vår förening? Vilka är vi och vad verkar vår förening för?

Mångfalden i hembygdsvården

Rubriken som möter oss i senaste numret av Bygd och natur gläder oss: ”Årets Hembygdsförening – Hänger med vår tid”. Att hänga med sin tid är nog alla hembygdsföreningars önskan – eller kanske rent av allas ambition? Kruxet är att göra det över lång tid. Herrljunga Hembygdsförening har hängt med sin tid i 75 år. Nu växer vi dessutom, 50 nya medlemmar på ett år. Vad är det som lockar?

Tidsandan är nyckfull. Ett inlägg på Facebook (FB) kan snabbt få många gillande tummar, emedan andra passerar ganska obemärkt. Besökare på FB är inte alltid de samma som besökare på våra evenemang.

Hembygdsvården är ju inte bara till för äldre personer med nostalgi och dåtid som tema, utan i hög grad till för alla, oavsett bakgrund och ålder. Rörelsen handlar lika mycket om nutid och framtid som dåtid. Vår förening tror på – och vet att vi behöver – mångfalden i hembygdsvården. Styrkan ligger i att ta till vara på allas kompetenser och verka både inåt och utåt.

Trygghet och tillit

Vi värnar om trygghet för den enskilde och för vår hembygd, men också för samhället i stort. Är man trygg i sig själv, så blir man också trygg i mötet med andra, och i mötet med det som är nytt, främmande och utmanande. Vi menar att hembygdsvården bygger broar och främjar trygga möten mellan människor och hembygden, vare sig den är ny eller gammal. Vi är också övertygade om att vårt ideella arbete bidrar till att barn, unga och nyanlända – ja alla – får en känsla av sammanhang i sin hembygd, en förståelse för sin identitet och kanske även vem man är i världen. Hembygdsparken Haraberget är vår mötesplats. Här blir det lokala kulturarvet levande genom idogt ideellt

arbete, många besökare, minnen, ting, byggnader, en vacker natur, förunderligt många berättelser och goda möten mellan människor. För oss räcker det inte med en vacker hembygdspark, tillit är något som formas ömsesidigt. Vi är givetvis glada över våra många besökare, men vi måste också synas och verka i andra sammanhang och där vara en kraft att räkna med.

Ett kulturarv i rörelse

Utifrån vår devis ”ett arv att vårda” blir hembygdsvården närmast en existentiell fråga; vad är egentligen meningen med föreningens verksamhet?

Vi har vänt på många stenar, vi har diskuterat vård- och underhållsplan, byggnadsvård, besöksnäring, lokal företagsutveckling, sociala medier, inventering och vård av föremålssamlingar. Vi genomför nu ett gediget inventeringsarbete som håller på att avslutas. Vi kan konstatera att vi i stort sett saknar föremål från 1940-talet och framåt. Idag är det mycket få människor; barn, unga och äldre som kan relatera till våra miljöer och föremålssamlingar. Nu funderar vi som bäst på hur vi kan få till interiörer från tiden från Andra världskriget

... lika mycket nutid och framtid som dåtid ...

och framåt. Vi tror att fler vill kunna se, minnas och berätta om det som är relativt nära sin samtid. Det finns goda förebilder att

låta oss inspireras av. I den stora och sevärda parken Jamtli historieland i Östersund har man i ett hus från 1975 återskapat ett hem från den tiden (komplett med den gråtande pojken!) och i Nossebro finns en lägenhet inredd som på 1950-talet. Vår förening är givetvis trogen sin devis, men vi vill också sätta kulturarvet i rörelse – såsom Västarvet så träffande visar på FB.

Samverkan för utveckling

Samverkan är viktigt, vi strävar efter att samverka med kommunen, näringslivet, andra hembygdsföreningar och föreningar. Vi gör projekt ihop, pratar ihop oss och skapar mervärden. Vi inspirerades av flera föredrag under årsstämman i Habo och vi tror att ett organiserat utbyte, inte enbart i hembygds-kretsen utan med andra, med olika och andra idéer, kan inspirera till föreningsutveckling och ännu bättre verksamhet, ytterst för våra medlemmar och besökare. Nu närmast ser vi fram emot samverkansveckan med Västarvet – ”Arenaveckan”. Då sätter vi tillsammans med många andra kultur- och naturarvet i fokus i vår hembygd. Vår

Monica Nyvaller och Peter Backenfall sitter i Tubinska rummet i Nya Spårabolstugan, som invigdes den 29 maj 2016 efter att den gamla stugan brann ned år 2014. Stugan används idag som samlingslokal. Foto: Privat.

förening kommer att stå för värdskapet för familjedagen den sista september. Kul! En sådan möjlighet är nog få hembygdsföreningar förunnat. Västarvet genomför en långsiktig plan och arbetar sig på sikt igenom alla kommuner i regionen. Ta vara på chansen! Hoppas att ni besöker oss och Herrljunga–Vårgårdabygden under den här veckan. Håll utsikt efter programmet.

Synliggörandet av hembygdarbetet

Vi enades om att formulera en enkel ansökan om att bli Årets Hembygdsförening i Västergötland som ett sätt att synliggöra vår omfattande och mångsidiga verksamhet. Vi är väldigt tacksamma att vår verksamhet uppskattas och blir nu inspirerade att ta ytterligare steg.

Med stöd av prispengarna och kunniga medlemmar så planerar vi för nästa nybyggnadsprogram, en lekstuga, jämte en utökad trollstig med aktivitetsbana, och vem vet, kanske en inflyttad handelsbod också. Prispengarna i all ära, men den uppskattning föreningen får för sitt ideella arbete är så många gånger större.

För att kunna utvecklas i takt med tiden måste vi vara lyhörda, nyfikna och uppfattas som relevanta av det omgivande samhället. Hembygden är allas ansvar och angelägenhet!

*Peter Backenfall (ordförande) och Monica Nyvaller
(styrelseledamot)
Herrljunga Hembygdsförening*

Nutid, framtid och dåtid. Två barn tittar in genom ett litet fönster i Olofstorpsstugan, Haraberget, Herrljunga. Det är en ryggåsstuga byggd i slutet av 1700-talet. Den består av ett rum och förrådsrum. På bakre långsidan fanns en liten glugg, genom vilken man sköt kringströvande vargar. Det finns mer information på hembygdsföreningens hemsida.

Foto: Monika Moberg

<https://www.hembygd.se/herrljunga>

Herrljunga – Årets Hembygdsförening

Lördagen den 16 juni arrangerade Herrljunga Hembygdsförening Soldatliv i äldre tider i hembygdsparken på Haraberget. Veckan efter var det midsommarfirande för många hundra personer, som dansade kring den 20-kransade midsommarstången. Och sedan blir det söndagskaffe hela juli och gammaldags kafferep och Antikundran och Barnens Söndag och..... Ja, programmet är gediget.

Vi besökte deras arrangemang för att få en inblick i deras verksamhet som belönats med utmärkelsen Årets Hembygdsförening vid Sveriges Hembygdsförbunds stämma i Kalmar i maj. Dessförinnan hade föreningen blivit Årets Hembygdsförening i Västergötland.

Bakgrund

Föreningen bildades 1942, och flera medlemmar av släkten Tubin har varit viktiga i föreningens verksamhet. Sammanslutningen Tankelänken, som i många år givit ut jultidningen Västgötajul, lade grunden till Västgötabygden och Västergötlands Hembygdsförbund. Föreningen skulle ”i Herrljunga och angränsande socknar genom insamling av fornminnesföremål samt vårdande av gamla byggnader och s.k. fasta fornminnen och för övrigt verka för hembygdskulturens höjande.”

Inför årsmötet 2017 uppdaterades stadgarna. Hembygdsrörelsen i Sverige hade förnyat sina stadgar, som innebär att rörelsen vill vara en del av det levande samhället och bygga broar mellan människor och generationer och mellan det förgångna, nuet och framtiden. Viktiga begrepp är öppenhet, humanism och demokrati.

År 1945 började man flytta byggnader, som hotades av förfall till Haraberget, ett område i utkanten av Herrljunga. Under sina 75 år har föreningen samlat ihop 15 byggnader, som tillsammans bildar Hembygdsparken Haraberget. I närheten finns ruinen av Herrljunga medeltidskyrka. I hembygdsparken finns bostadshus från olika tider, ladugård, smedja, transformator och ett av Sveriges första stationshus. Varje år anordnas ”Halljunga förr i vala” med olika slags hantverk, och då får byggnaderna liv.

Byggnads- och kulturvård

Föreningen har mycket att förvalta och har ansökt om bidrag till en underhållsplan. Det är viktigt att gamla tekniker bevaras. Råghalmen har bytts på ladugårdstaket, och en trädgårdsgård har uppförts runt byggnaden. I höst anordnas en natur- och kulturarvsvecka i samarbete med Västarvet, kommunerna Herrljunga och Vårgårda samt olika föreningar. Det planeras en bygg-

nadsvårdsdag samt olika aktiviteter med temat kulturarv och naturvård, bl a natursnokarvandring.

För några år sedan drabbades föreningen av en stor förlust, då Spårabolsstugan från 1700-talet brändes ner tillsammans med föremål från Fåglaviks glasbruk samt affärs- och industriinteriörer från gamla Herrljunga. Men föreningen lät sig inte nedslås utan uppförde Nya Spårabolsstugan, en kaffestuga för ca 60 personer med kök och bakugn och gjutjärnsspis. I en sådan situation är det verkligen viktigt med hembygdsförsäkringen.

Dokumentation

Under den långa tid som föreningen verkat har ca 6.000 föremål samlats in. Vidare finns 150 pärmar med tidningsurklipp från lokala tidningar. En arkivlokal har inrättats, och föreningen har påbörjat en inventering för vidare dokumentation. Flera medlemmar har deltagit i kurser i arkivkunskap, som anordnats av Västergötlands Hembygdsförbund.

När det gäller föremålen funderar man på hur de ska visas. Ska man visa allt? Hur kan man få ihop interiörer från senare tid, där besökarna känner igen sig? Vad innebär digitaliseringen?

Föreningens nystartade fotosektion har många uppgifter framför sig. Föreningen gör genom aktiva medlemmar filmer tillsammans med andra aktörer som t ex Gamla Herrljungas berättare och har producerat Årets julkort i nära 25 år.

Nytänkande

Ett av föreningens största arrangemang är midsommarfirandet. Midsommarstången har 20 blomsterkransar och är tio meter hög. Längre tillbaka hade stängerna många kransar, vilket man kan se på teckningar. Bortgångne Erik Tubin i hembygdsföreningen läste en gammal beskrivning av hur en majstång såg ut, och tillsammans med några andra tillverkade han en majstång med 20 kransar, en krans med ägg som symboliserar skördetiden och en tupp som vakar över platsen. Vid midsommarfirandet 2016 ville en grupp nyanlända ungdomar, många från Afghanistan, visa sina danser från hemlandet. Det blev inledningen till en verksamhet med promenader och motion tillsammans med lokala idrottsföreningar. Inte minst viktig är samvaron vid kaffebordet. Walk and talk – promenera och umgås! Det är ju just så som vi kan dela varandras kultur. Man kan inte förstå andras kultur, om man inte förstår sin egen.

I samband med 75-årsjubileet 2017 antogs nya stad-

Soldatliv i äldre tider. Peter Backenfall, ordförande i Herrljunga Hembygdsförening, iklädd uniform modell äldre vid arrangemanget Soldatliv i äldre tider som arrangerades på Haraberget i juni i år. I bakgrunden skiftesladugården, troligen uppförd under 1700-talet.

gar och då ställdes frågan: Vem är vi egentligen till för? Man beslöt efter målgruppsanalys att bredda verksamheten även till barn, unga och nyanlända. En satsning på barn och unga kom till stånd med gungor, trollstig och lekplats.

Varje år anordnas Barnens söndag med bl a sång och musik, leksakstillverkning och ponnyridning. I år får barnen lära sig att bygga kojor, och föreningens ordförande Peter Backenfall är villig att leda arbetet. Att ta vara på olikheter och kompetenser är en av föreningens styrkor. Även vid Kulturarvsdagen och julmarknaden blir det barnaktiviteter.

Samarbete

Utmärkande för Herrljunga Hembygdsförening är samarbetet inom föreningen och med andra föreningar och organisationer.

Herrljunga Trädgårdsförening anlade 1995 en kryddträdgård med 20 olika örter och ordnar en trädgårdsdag på våren och Äpplets dag på hösten. Det finns en äppleträdgård med 12 inympade västgötaäpplen. Syftet är att bevara sorter som inte längre går att få tag i ute i handeln. Runt stugorna och byggnaderna finns gamla kulturväxter planterade. Naturskyddsföreningen har anlagt en blomsteräng och slår med lie. I samarbete med högstadieskolan har medlemmar anlagt en "spegeldamm" vid Nossan och planterat in näckrosor. Den ideella gruppen Åkdon och termos gästar hembygdsparken fyra gånger detta år, och veteranfordons-

träffar anordnas. I samarbete med Svenska Kyrkan ordnas friluftsgudstjänster. Herrljunga kommun och Herrljunga släktforskarförening är andra samarbetspartners. Värdering av antika saker, bakdag, skördedag och Grynkorvens dag är andra arrangemang.

Det sjuder av idéer om olika verksamheter i Herrljunga Hembygdsförening men samtidigt står föreningen för den grundläggande uppgiften att förädla och sprida kunskaper om kulturarvet i bygden.

*Ann-Britt Boman
Foto: Monika Moberg*

Samlingsplats. Den nya Spårabolstugan som invigdes 2016 efter att den gamla stugan brunnit ned 2014.

Soldatlivet genom tiderna

Västgöta ryttare. Hellen Josefsson med hästen Lanzo.

Soldatliv i äldre tider var ett arrangemang på Haraberget lördagen den 16 juni med deltagande av reenactmentföreningarna Skaraborgs Karoliner och Västgöta Ryttare, med militärhistoriska föredrag och musik av Frista'He'-sextetten.

Rolf Lundin, ledare för Västgöta Ryttare, berättade att gruppen bildades för 10 år sedan. Man vill visa, hur soldatens liv kunde te sig på 1600-talet. Det fanns många ryttare, och det kunde vara ett sätt att försörja sig på i fattiga jordbruksbygder. I gruppen syr man sina egna uniformer och värnar om gammaldags hantverk. Hemvärnsgården i Vårgårda är bas för verksamheten, men man är ute några gånger per år och gör uppvisningar med sina hästar.

Skaraborgs Karoliner leds av Mats Thuresson, som berättade, att de har sin bakgrund i Skaraborgs historiska infanteriregemente, det sista bevarade landskapsregementet från 1500- och 1600-talen. Det blev pansarregemente i början av 1940-talet och har rangordning 2 bland regementena.

Mats Thuresson är aktiv i Garnisonsmuseet i Axvall, som hade nyöppning i juni 2018. Under sommaren är man på uppvisningar i hela Norden. Uniformerna är tidsenliga och har tagits fram av Armémuseum och Livrustkammaren med hjälp av bl a sömmerskor från Västergötlands museum i Skara och skomakare från Tjeckien. Det finns inga fullständiga ursprungliga

manskapsuniformer kvar från Skaraborgs regemente. Föreningen har ett 30-tal medlemmar från hela Västergötland, och man har en lokal i Magnolia i Bredöl.

Under arrangemanget i Herrljunga sköt karolinerna flera gånger med sina kanoner. Det serverades ärtsoppa men också kaffe med dopp i Spårabolstugan. Där är det servering många söndagar i sommar, och Harabergets hembygdspark är väl värd ett besök!

Ann-Britt Boman

Hembygdskännare. Holger Sandin, ordförande i Gäsene Hembygds- och fornminnesförening (ingår i hembygds-kretsen), samt Rolf Lundin, Alboga, ledare för Västgöta Ryttare.

Björn Lippold, hjärnan bakom skapandet av Centrala Soldatregistret höll ett uppskattat kåseri i Spårabolstugan. Han berättade om knekten i helg och söcken, och han nämnde sin anfader Ture Ferdinand Stackell och andra personer som han minns med en stor portion kärlek. Björn minns när han som liten pojke satt i Stackells knä. Det blev början på Björns livsverk som utforskare av soldathistorien och skapare av Centrala Soldatregistret. Björn är nu chef för Garnisonsmuseet i Axvall, som invigdes i juni 2018.

Vid hembygdsdagen i Herrljunga talade även Gunnar Ivarsson i Spårabolstugan om krig och fred.

www.soldatreg.se/sok-soldat/
www.garnisonsmuseet.se

Foton på sid 8–9: Monika Moberg

Skaraborgs Karoliner. Peter Baltwall från Göteborg vid karolinernas utställningsbord.

Skaraborgs Karoliner har sin bakgrund i Skaraborgs historiska infanteriregemente, det sista bevarade landskapsregementet från 1500- och 1600-talen. Det blev pansarregemente i början av 1940-talet och har rangordning 2 bland regementena. Här ses tält och utrustning.

Stationshuset. Ett av Sveriges äldsta stationshus finns i Hembygdsparken. Det tillhör Järnvägsmuseet i Gävle men förvaltas av hembygdsföreningen. Byggnaden stod tidigare i Jonsered men flyttades och fick göra tjänst i Herrljunga åren 1862–63. Därefter har den stått nära järnvägsstationen som en kuriositet tills flytten till Haraberget 1959.

Håkängårdsstugan, interiör. Detta var den första stugan som flyttades till Haraberget 1946. Den var tidigare mangårdsbyggnad vid Vreta Mellangården. Den är nu Harabergets flaggskepp och något av ett museum.

Personlig reseberättelse från riksstämman

SHF:s riksstämma i Kalmar den 25–27 maj

Vi samlades hemma hos mig i Tvärred, Ingrid Öhlund från Södra Ving och Björn Andersson från Odensåker. Färden gick vidare i värmen med luftkonditionerad bil, gudskelov. Ett problem var att hitta ett riktigt fikaställe då de nya vägarna sträcker sig utanför samhällena numera, men till slut – Lessebo – där fanns Pepes Bodega, som trots namnet utgjordes av ett gammalt klassiskt konditori. Väl framme i Kalmar och dess Stadshotell, där vi checkade in, öppnades mötet på näraliggande Kalmar länsmuseum och Torwald Åberg och Sven-Åke Mökander anslöt sig. Där fick vi starta mötet med att ägna fredagseftermiddagen åt ”En tidsresa”. Det är en modell som museet har tagit fram för skolan som vi nu fick prova. Vi skulle gestalta hur situationen var i Kalmar 1917 i samband med hungersnöden som då förelåg, dels på grund av missväxt året innan, dels då första världskriget pågick med avspärningar och att det var mera lönande att exportera det vi hade i spannmålsväg till Tyskland.

Vi blev indelade i olika klasser, själv var jag hamnarbetare, Torwald bagare, Ingrid kvinnlig rösträttsaktivist och Sven-Åke förstås, arbetslös hamnsjåare med slokhatt. Vi fick skriva plakat, lära oss sjunga Internationalen (om vi inte kunde den förut hm...) och öva att gå i led fyra i bredd för att genomföra en demonstration. Det var en syn för gudarna för de åskådare som råkade vara i närheten av hamnen i Kalmar. När vi kom fram till makthavarnas boning och skanderade våra krav framträdde borgmästarens adjutant och talade till oss. Han meddelade att mer mjöl var på gång och att det skulle fördelas rättvist. Hela denna vår tidsresa var

Ombud från Västergötland. Jan-Henry Svensson, Ingrid Öhlund, Torwald Åberg, Björn Andersson och Sven-Åke Mökander.

ett sätt att illustrera demokratins utveckling i Sverige som ju blev fredlig i motsats till många andra länder.

Det skulle även kunna vara en idégivning för oss deltagande att ta med oss ut till våra respektive ställen och att man därvid kunde välja någon tid och någon situation för att vidareutveckla aktuella frågor som demokrati, integration, jämställdhet m m.

Lördag förmiddag var det seminariernas glada dagar. Denna gång var det upplagt så att man hade sju stationer och att välja ut fyra av dessa under två timmar. Vi fem från Västergötland var ju naturligtvis väl strukturerade så vi valde ut så att vi totalt täckte upp samtliga.

Jag räknar upp alla titlar eftersom de väl illustrerar det som är aktuellt för hembygdsväsendet: Landskapets förändring, Barn och unga, Förenings- och demokratiutveckling, Lokalhistoria – litteratur och arkiv, Nya hembygdsportalen, Gör en tidsresa i din förening samt Hur vi säkrar kulturarvet på hembygdsgränden.

Stämmoförhandlingar

Så eftermiddagen och stämmans höjdpunkt, förhandlingarna. Egentligen gick väl allt i gamla förväntade hjulspår, ordföranden Maria Norrfalk omvaldes, och valberedningens förslag i övrigt på styrelse och revisorer gick igenom och styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Det var när det kom till motioner och styrelsens svar på dessa som det blev diskussioner och det gällde motion nr 2 angående hur man skall kunna komma fram till ett rikstäckande datasystem för hantering och digitalisering av alla de samlingar som finns i hembygdsföreningarna. Till slut efter ett antal inlägg kom ordföranden fram till det okonventionella förslaget att de som varit mest aktiva i inläggen (fyra personer) fick gå ut och ha ett eget möte med syfte att komma till konsensus, vilket det gjorde. Det utmynnade i att man skall ta fram ett förslag till nästa riksstämma hur man skall kunna gå vidare i den här frågan.

Efter avtackningar avslutades mötet med att Jämtland/Härjedalens Hembygdsförbund (som egentligen heter Heimbygda) bjöd in till nästa årsstämma i Östersund, den stora fotbollsstad. Se även bild på de fem deltagarna från Västergötlands Hembygdsförbund framme vid podiet efter väl förrättat möte.

Middag på kvällen på Kalmar slott där Herrljunga Hembygdsförening fick utmärkelsen Årets Hembygdsförening för hela riket, mera om detta i referat direkt från Herrljunga i lyckorus.

Söndagen ägnades åt olika utflykter. Undertecknad (forts sid 11)

Axevalla hus är av riksintresse

Axevalla hus enligt en teckning i klassikern Suecia antiqua.

Axevalla hus vid Husgårdessjön, inte långt från Varnhem, är ett riksintresse i samma storleksordning som Glimmingehus och Uppåkra i Skåne. Definitivt är borgen mer värd uppmärksamhet än det av nationalromantikerna omkramade Uppsala högar.

Så Axevalla hus borde genomgå en ordentlig arkeologisk undersökning. Borgen borde restaureras och göras turistiskt intressant och åtkomlig. Det skrev ett tiotal privatforskare i historia i ett inlägg i Skaraborgs Läns Tidning. Det skulle kunna bli ett imponerande turistcentrum som minner om bygdens medeltida storhet.

De påpekar alla de avgörande möten som hölls på Axevalla hus, som när drottning Margareta och hennes styvson, Erik av Pommern, var där i februari 1397 för att förbereda unionen, som fastställdes i Kalmar samma år. Enligt traditionen skall den första befästa gården här ha anlagts av Sigrid Storrådas far, den framgångsrike vikingen Skoglar Toste, men i källorna nämns den först 1277 i samband med striderna mellan Magnus Ladulås och hans bror Valdemar, skriver historieforskarna.

Tillsammans med det historiska turistcentrum som växt fram vid Varnhems kloster i form av Kata gård skulle en enkel återuppbyggnad av Axevalla hus visa den stora betydelse bygden hade en gång.

I olika sammanhang har det framgått att åtskilliga andra också finner tanken mycket intressant och värd att tas på allvar. Vad det handlar om är väl att få fram pengar till en sådan satsning.

Hans Menzing

Medlemsvärvtävling

Tengelandsfonden och Hembygdsförbundet utlyser nu en medlemsvärvtävling under 2018 (avläses den 31 december), där den hembygdsförening som ökat mest i antalet medlemmar under året vinner 2 500 kr. Den förening som blir tvåa får 1 000 kr. Antalet registrerade medlemmar, som är under 25 år, räknas som två. Prisen delas ut vid Hembygdsförbundets årsmöte i maj 2019.

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar 150 kr att få hem sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (föreningen beställer t ex till hela sin styrelse) är priset 130 kr per prenumeration.

Anmäl till vår kanslist **Eva Mann**, 0512-105 50. Badhusgatan 13, Box 15, 534 21 Vara. Eva arbetar deltid och träffas på kansliet varje helgfri torsdag, 09.00-15.00. E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

tillsammans med Ingrid och Björn gick stadsvandring i Kalmar. Mycket intressant historia i den stadens byggnader och ett besök där rekommenderas. Konstigt nog var det just den dagen i maj som det var kallt och lite småregnigt. De som valt åkturen till Öland lär ha haft det ännu värre med regnet – på Öland av alla ställen!

Vi hittade faktiskt även ett ställe att fika på under hemvägen.

Se även SHF:s hemsida med bilder och ett mera allmänorienterat referat från stämman.

Jan Henry Svensson

Förr i tiden – ett besök i skolan

Det händer då och då att jag får en inbjudan från skolan här i Asklanda. Ibland får jag hälsa på i någon klass, och vid andra tillfällen vill någon klass komma på besök till vår hembygdsgård eller till Ornunga gamla kyrka. För mig är det en förmån att ha denna kontakt med skolan.

I mitten av april var jag och hälsade på klass två. Jag berättade om hur det var när jag var liten. I klassen går ett av våra barnbarn och han och jag hade kommit överens om att han skulle få berätta om ett hyss som jag gjort som skolpojke. Klassen och jag kom överens om att det är en hemlighet oss emellan och det håller dom.

Utedass

Jag berättade om att min pappa var lärare och att vi bodde i skolhuset. När jag växte upp på fyrtioalet fanns det inget vatten och avlopp inne i boningshusen. Det fanns ingen toa, vi fick gå på utedass både sommar och vinter. Man måste elda i vedspisen och kakelugnarna för att det skulle vara varmt. Jag kom ihåg att det var is på vattenhinken på bänken i köket när det var riktigt kallt. Barnen hade inte något eget rum, man låg flera stycken i samma rum. I en del hem hade man inte ens

en egen säng, man låg två i samma säng och då hade man huvudet åt var sitt håll, det kallades att man låg skavfötters. Vi hade ingen TV och ingen dator och ingen mobil. Bara i några hem i socknen hade man telefon.

Det fanns inte någon matservering i skolan, utan barnen fick ha med sig en flaska mjölk och ett par smörgåsar i sin rygsäck. Det var inte många barn som hade egen cykel, man fick lära sig att cykla på mammas eller pappas cykel. När barnen kom hem från skolan fick man ta av sig skolkläderna och ta på sig vardagskläderna för barnen fick ofta hjälpa till hemma, tjejerna hjälpte mamma i köket och killarna hjälpte pappa med lantbruket.

Naturligtvis dök det upp en rad frågor.

Frågor

Lektionen efter mitt besök fick eleverna ett arbetsblad där de skulle rita och berätta om något som jag berättat om. En annan fråga var hur det var att vara barn förr. Efter några dagar fick jag ett litet häfte med alla barnens bilder och berättelser. Det var jätteroligt att få ta del av. Att läraren och hans familj bodde i skolan förvånade en del, och att gå ut för att kissa och gå på utedass verkar heller inte vara något man vill göra nu. Att inte ha dusch utan bada i en balja på köksgolvet någon gång per år var också förvånansvärt. Och att hjälpa till hemma efter skolan verkar inte vara så populärt bland dagens andraklassare.

Besök i Ornunga gamla kyrka

I slutet av maj kom klasserna 2–4 på besök till Ornunga gamla kyrka. Kyrkan är byggd på 1200-talet. På den tiden fanns det inga bänkar i kyrkan, man fick stå hela tiden. Gudstjänsterna var ofta långa. Det fanns inga kaminer eller lampor så det var säkert både kallt och mörkt. På norrsidan fanns det inga fönster och fönstren på södersidan var ganska små. Under flera hundra år predikade prästen på latin.

På 1600-talet gjorde man vackra målningar i taket och dem kan man fortfarande titta på.

Tillbyggnad

Omkring 1720 byggde man till kyrkan och satte in kyrkbänkar. Ibland hände det att någon somnade i bänken, men då kom vaktmästaren med kyrkstöten och väckte den som sov.

I oktober 1904 hölls den sista gudstjänsten i den gamla kyrkan, för församlingen hade byggt en ny och

Arbetsbladet. Efter mitt besök var det elevernas tur att berätta.

Skrock. Att man kunde bli botad från en sjukdom om man lyckades peta bort en nit ur kyrkdörren en mörk natt var inget mina åhörare trodde riktigt på.

större kyrka. Då mitt under den sista gudstjänsten blev det jordbävning och i koret sprack väggen. Att under en dryg halvtimme ha detta unga gäng i kyrkbänkarna som lyssnar och kommer med frågor som visar att de verkligen lyssnat är inspirerande. När vi gick ut ur kyrkan kollade vi på straffstocken och den gamla kyrkdörren från Asklanda kyrka och ute på kyrkbacken fortsatte frågorna. Besöket i kyrkan avslutades med medhavd kyrkfika..

Text: Leif Brunnegård

Foto: Anki Liljeäng

Utmärkelser utdelade under 2017

Tengelandsstipendiat

Hans Menzing, Skara

Diplom

Sven Andersson	Åsaka-Björke Hbf	Maj-Britt och Oiva Meijer	Järpås Hbf
Kerstin Abelsson	Nossebro Hbf	Sture Areqvist	Bollebygds Hb o fmf
Arne Sträng	Hbf Skarke-Varnhem	Ingvar Persson	”
Verna Andersson	”	Ingemar Fredriksson	”
Alf Hansson	”	Gunnel Gustavsson	”
Berit Karlsson	”	Christina Fjellman	Vadsbo Hb o fmf
Karin Sten	”	Rune Eriksson	”
Kennet Johansson	”	Margareta Rehn	Vårgårda Hbf
Övind Sjölin	”	Annlis Kempe	”
Irene Ivansson	Herrljunga Hbf	Inger Larsson	”
Hans Elingsson	”		
Harald Jansson	”	Hedersnål med lagerkrans	
Thore Lindberg	”	Gunnar Edvinsson	Sunnersbergs Hbf
Eivor Nyström	Husabyortens Hbf	Bengt Herrström	Herrljunga Hbf
Runa Nystrand	”	Bengt Bengtsson	Vårgårda Hbf
Elsie Kronberg Östman	”	Allan Andersson	”
Ann-Mari Fält	”		

Konglir posttjänsteman

I ur å skur. Nordqvest geck si runda i ur å skur summer sum vinter i trettio år. Teckning: Börje Brorson

Härum dan feck ja ett paket på Posten. Då hugar ja va ja skrev i tinninga um postpaket på summern 2002. Så häringa skrev ja:

Vi har fått brev ifrå posten. Dä sa bli nua orninger mä brevbäringa, sto dä i brevet. Får en paket får en gå te affärn å hämtat, å sa en skecka penga, då sa en gå te Servicehuset, eller va dä hette. Men dä gällde vest bara i samhällena å i stära. Vi sum bor på landsbögdä, vi hart bätter. Får vi paket eller sa skecka, då ordnar brevbärarn tet. Ä en inte hemma den dana paketet kommer, då ställer han et på kökstrappa. Å um en sa skecka penga, då sa en prata mä brevbärarn, så ordnar han dä mä. Di sum har hann um Posten har la kommet på att en sa värna um landsbögdä å um fölket sum bor där, så nu får vit bätter än di sum bor i stan.

Men nu har vi blett jämnställda mä di sum bor i tätortera. Vi får bege ôss in te samhället te affärn sum har hann um utdelninga Där kan en hämta paket å södda brev sum di inte får rumme mä i mi brevlöda ve mjölkabort. Men dä ä krångliare, en sa ha legitimation å sa en hämta paket te nôken aen, då måste en ha två legitimationer.

Poststation i sockna

På den tia dä fanns en poststation i sockna å brevbärarn bodde här, då va allt enklare. Alla va ju kända mä alla å legitimation vesste en knappt va dä va. Henning Nordqvest va brevbärare här ifrå 1922 te 1951. Nordqvest geck te fots å hade ena tonger postväska å bära på. Den runda han geck va omkring två mil. När han kom te affärn kunde dä hända att nôka mora utmä linja ringt å beställt nôka varer sum ho velle att Nordqvest sulle ta mä säk, han sulle ju ändå den vägen. Te å börja mä geck han varannen da, men när dä ble vanliare mä daglia tidningar, då feck Nordqvest gå varenda varda. Va dä en röd varda, då sulle posten komma sum vanlit. Men tiera förändras. Linjen ble kôrtare å brevbärarn börja cykla. Å ätter nôka år kom han i bil. Så försvann poststation å vi feck nur postadress å så ble postlinjera annevessare igen.

Nu ä dä inte mö sum ä säk likt. Nu åker brevbärarn bil, har inte mä säk di daglie tinningera, har inte mä säk paket å ställer på trappa eller kommer in mä pension den femtonde i månen. Men så ä di inte heller Kongliga Posttjänstemän sum Henning Nordqvest va stolter över å va.

Håkansson

Strövtåg i min hembygd

”Under många år har jag samlat en del material om min hembygd Närunga Norra som kanske är av värde att bevara. Många av de personer som nämns här har jag själv träffat och jag minns dem med tacksamhet.”

Så inleder hembygdsvännen Seth Sjöblom i Häradsvad i Närunga sin bok Strövtåg i min hembygd. Seth har gjort vad vi alla borde göra, han har skrivit ner mycket om vad han sett och hört. Förordet har barnbarnet Elin Karlsson skrivit. Hon ger en härlig beskrivning av sin morfar. Man kan nästan se hur Seth passar på att berätta för sina barn och barnbarn om människor han mött eller har hört talas om, om var de bodde och gjorde. Han har passat på att berätta när det funnits någon naturlig anknytning som gjort berättelsen levande. Men det är inte bara familjen som fått njuta av Seths berättelser, vi är många som uppskattar att lyssna till honom. Att ge ut en hembygdsbok några veckor efter 90-årsdagen måste vara en gåva.

Seth börjar med en kort presentation av sin hembygd, beskriver sedan gamla torp och backstugor och dess innevägnare. Så blir det post- och väg- och järnvägshistoria. Seths mormor har skrivit ner minnen om Peter Smed. Om Älvsborgs lösen och Uppbådsfanan för Närunga kan man också läsa liksom att Närunga på 1920-talet hade en egen blåsorkester några år.

Glad författare. Det är tack vare barnbarnen Elin och John som boken blev till, berättade Seth.

Boken är på 90 sidor och gamla foton gör texten än mer intressant. Man behöver inte ha växt upp i Närunga Norra för att tycka att boken är underhållande.

Seth Sjöblom har gett ut den på eget förlag och den finns till salu hemma hos Seth.

Leif Brunnegård

Historisk dag i Veland

Historisk dag för Velandaskolans elever. Som ett led i hembygdsvänsens samarbete med skolan bjöd Gärdhems Hembygdsväns klasserna 5 och 6 i Velandaskolan på en guidad busstur i hembygden.

Först besöktes gravfälten i Veland, därefter Gärdhems kyrka, kyrkoruinen och slättbergen i Halvorstorp. Vid Hullsjön fick eleverna äta sin medhavda matsäck och informerades om sjön och fågellivet där. Efter ett stopp vid Artorp, med information om gästgivaregården och tingshuset för Väne Härad, gick färden tillbaka till skolan. Guider från hembygdsvänsen var Karin Rex-Svensson, Bernt Björk och Lennart Johansson.

Alvar Löfskog, Gärdhems Hembygdsväns

Sven berättar. Vid ruinen efter Gärdhems gamla kyrka berättar Sven Karlsson om platsens historiska vingslag.

Gunnar älskar livet

Att under ett par timmar få sitta och lyssna på Gunnar Arnborg är få förunnat. Måndagen efter midsommar hade jag förmånen att gästa Hjördis och Gunnar Arnborg i deras hem några få meter från sjön Mjörn. Att både Gunnar och Hjördis älskar livet är inte svårt att förstå.

– Livet för mig är så brett och så djupt, livet i dess mångfald. Livet tillhör naturen. Människan är en fantastisk skapelse, vi bör besinna det ibland. Det gäller att använda de resurser vi har inombords på ett förståndigt sätt. Jag älskar livet. Så inledde Gunnar vårt samtal.

Gunnar Arnborg föddes och växte upp i Falköping där pappan var folkskollärare. Familjen bestod av pappa Mathias och mamma Judith och åtta barn där Gunnar var yngst. Familjen var hyresgäster hos en känd falköpingsbo, John Lidholm, signaturen Jönn på Odengatan 6. Familjerna bodde vägg i vägg och umgicks flitigt. Man kan ana att Jönn betytt en hel del för Gunnars livsriktning.

Hos farmor och farfar i Skölvene

Farmor Kajsa Bengtsdotter och farfar Anders Petter Pettersson, även kallad Sme-Anders bodde i Skölvene på Smälingsgården i byn Sötetorp. Dit åkte familjen ofta och där lärde Gunnar sig att älska bondekulturen. Han lyssnade på farfars berättelser om hur gården skötte. Farmor var född 1846 och Gunnars bästa kompis när han växte upp. Trots att hon bara gått fjorton dagar i skolan och knappt kunde skriva sitt namn kunde hon berätta vad hon hört och sett. Hon kom ihåg folk som var födda på 1700-talet.

Lärare var drömmen

Gunnar gick i folkskolan i Falköping till och med fjärde klass. Då började han på realskolan. Men där trivdes han inte, det var en kuslig stämning som han vantrivdes med. En dag frågade han sin pappa om han trodde att det var lönt att söka till seminariet. Pappa uppmuntrade och hjälpte honom med ansökan och efter några år var han examinerad folkskollärare vid seminariet i Uppsala. Sin första plats fick han i en liten socken på gränsen mellan Västerbotten och Lappland. Efter några år flyttade han till Sandhult. Längtan till att bli folkhögskollärare ökade och han började läsa på universitetet i Göteborg och blev fil.mag.

Axvalls Folkhögskola blev den första platsen, men så kom ett erbjudande om jobb på NTO:s folkhögskola Wendelsberg i Mölnlycke. Drömmen för Gunnar. Där började han jobba 1960.

Föreningskunskap var ett viktigt ämne för Gunnar och han lärde sina elever hur demokratin fungerar i en förening och så fungerar den även i riksdagen fick eleverna lära sig.

1979 kände Gunnar att han inte kunde förena lärarjobbet med att skriva böcker, vara ute och kåsera och forska om bondekulturen. Han ville sluta sin tjänst. Det fick han inte, men han fick ta tjänstledigt fram till sin pensionering.

Familjen

Gunnar hyrde ett litet torp i Skölvene av sin syster. Inte långt från torpet låg Häljare hage, en liten festplats. En kväll var det fest i hagen. Festerna började ofta med ett föredrag, så var det kaffe och varm korv, det fanns en tombola och så var det folklekar. Den här kvällen blev regnig. Gunnar kom på

att han kunde ta med sig ett gäng ungdomar hem till torpet. En av dem var Hjördis från Källunga. När gästerna så småningom började ge sig av hemåt, frågade han Hjördis om hon vill hjälpa honom att städa. Det ville hon och det hjälper hon mig fortfarande med, säger Gunnar med ett leende.

Det blev giftermål 1953 och så småningom en dotter Ann-Charlotte och en son Hans-Peter och nu finns även fem barnbarn i familjen.

Hjördis och Gunnar har ett gott liv i sin villa strax utanför Gråbo. En promenad på den gamla Västgötabanan och en sångstund i soffan fram på kvällen ingår i dagsprogrammet.

Semestertripp med ponny

Under cirka fem år i slutet av sextiotalet gjorde familjen varje år en annorlunda semestertripp. Hemma på Wendelsberg hade man en liten ponny och en liten vagn. När sommarlovet började begav man sig med häst och vagn från Mölnlycke till det lilla torpet i Skölvene. Det tog tre dagar.

Barnen satt på kärran och mamma och pappa gick bredvid. Första övernattningen skedde som regel i tält i trakten av Ödenäs. Andra övernattningen skedde vid några tillfällen i Ornunga hos Yngve och Vivianne i

Profilen

Lever som han lär. Gräsmattan påminner mer om en slåtteräng än en välklippt gräsmatta.

Sörgården. Övernattningen skedde i ladan men först hade man lekt med barnen i Sörgården.

Semestern i torpet i Skölvne varade i två månader och då fick hästen ha sällskap med korna i hagen och trivdes utmärkt. Hemresan gick inte med häst, till och med hästen fick åka i familjens bil, en Mercedes. Gunnar lyfte undan baksätet och då kunde den lilla hästen få plats.

Hembygdsintresset väcktes i Skölvne

Gunnar Arnborgs hembygdsintresse är starkt.

– Jag högaktar bonden och jag blir ledsen när ordet bonde användes i olika kombinationer som förnedrar, säger Gunnar. Jag älskar bondekulturen, de kunde så mycket, det de kunde det visade sig på gården i skördar och hur husen vårdades. I stan var all kunskap innesluten i stora byggnader, det var inget man såg.

– Min bror Manne, som tog över gården efter föräldrarna, var en duktig bonde och skogsbrukare. Han gjorde sina möbler själv när han gifte sig, och han var med i politiken. Jag har suttit med på många kalas och lyssnat när bönderna berättade om hur livet var.

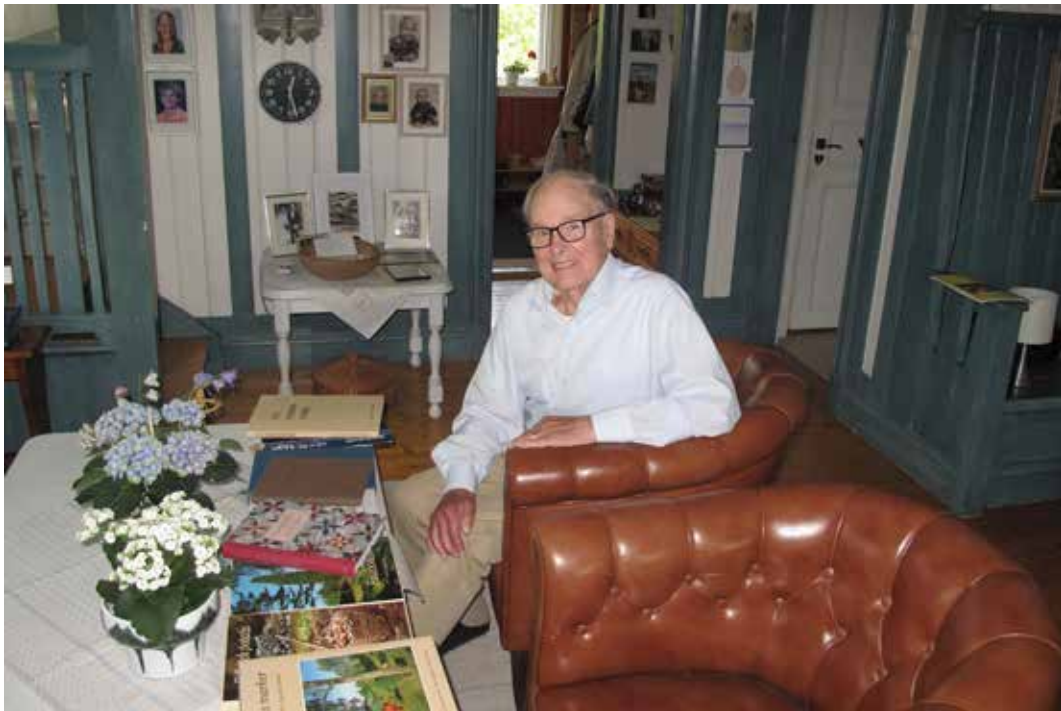
Växtintresse

Gunnars intresse för växter började tidigt och när de äldre syskonen samlade växter ville inte lillebror vara sämre. Både farfars och pappas intresse för växter smittade också av sig och Gunnar lyssnade och lärde.

När vi steg ur bilen hos Arnborgs och gick gången fram såg vi ingen robot på gräsmattan. Högt gräs med många olika växter, och här och var en liten gång till någon rar växt eller buske som luktar gott. Förr kom lien till heders i augusti, men nu kommer en granne med slåtteraggregatet. Han lever som han lär, Gunnar.

Dialekter

Bodde man i samma hus som Jönn och lekte med hans son, då blev naturligtvis falbygds målet en självklarhet. Vid vårt besök plockade Gunnar upp en dikt av Jönn ur minnet och läste med inlevelse. Genom åren har han läst Jönn för många åhörare och han har till och med tonsatt några dikter som han sjunger till eget gitarrackompanjement.

Snart en till. På bordet ligger Gunnars tretton böcker. Snart kommer det en till.

Många hembesök

Gunnar har gjort många hembesök hos gamla västgötar som haft mycket att berätta. En av hans favoriter var Filip Gustafsson i Hudene, inte långt från Skölvne. Han var bror med Gustaf Ewald. Gustaf var en tidig fotograf men var inte så intresserad av att skriva bildtexter. Men det fixade Filip, bara han såg en bild kunde han ge en utförlig berättelse om vad man kunde se på bilden. Gunnar berättade, att han suttit hemma hos Filip och pratat om gamla ord och uttryck i sjutton timmar, och bandspelaren stod på hela tiden.

Cirka trehundra personer har Gunnar spelat in och idag finns kassetterna på Folklivsarkivet i Göteborg.

Hela Sverige skall leva

Sveriges Hembygdsförbund hade bestämt sig för att göra en aktivitet med rubriken Hela Sverige skall leva. De kände naturligtvis till Gunnars engagemang för den gamla bondekulturen och engagerade honom. Gunnar ville ändra namnet till Det gäller livet, men förbundet tyckte det lät väl drastiskt.

De flesta av Sveriges hembygdsföreningar var engagerade med en budkavle som gick genom varje landskap 1984 och finalen firades på Hembygdens dag på Skansen, som leddes av Gunnar Arnborg. En representant från varje landskap fick överlämna sin budkavle till kungen. Vilken manifestation! Vi var 30 000 personer. Vilken stor händelse detta var förstod man inte på Sveriges Television, det nämdes på femton sekunder i nyheterna.

1967 är ett ödesår för mångfalden inom växtriket och delvis djurriket. Då tillsatte regeringen en Lantbrukskommission som skulle bestämma hur den enskilde bonden skulle sköta sin gård. Alla småbruk skulle försvinna och det skulle vara stora bruksenheter. Då försvann den lille bondens kunskap om hur mångfalden skulle bevaras. Många av de växter som Linné på sin tid dokumenterade finns inte idag på grund av Lantbrukskommissionens idéer, är Gunnars fasta övertygelse.

6 000 föredrag

Gunnar började tidigt att hälsa på i föreningar och kåsera om både bondekultur och nykterhet. Cirka 6 000 föredrag har han hunnit med. Ett år blev det 240 framträdanden. Lite väl många, och det blev många resor. Han räknade ut att på tre år satt han två år i bilen, på tåget eller i ett flygplan.

År 1998 sade hjärtat stopp. Men han frisknade till, men det var slut med alla besök ute i föreningarna. Dem saknar han.

Många böcker

Nu håller Gunnar på med sin fjortonde bok som förmodligen kommer att heta Tankens årsringar. Det är en diktsamling, men en dikt måste inte vara rimmad, får vi lära oss. Vi fick lyssna till en dikt, men du får vänta till boken kommer.

Gunnar berättade med glädje att han skall få hjälp att färdigställa boken av barnbarnet Amanda Andréas

med bilder av symbolisk natur och Amanda och hennes man David skall hjälpas åt med layouten.

Många utmärkelser genom åren

Gunnar Arnborg har fått många utmärkelser för sitt omfattande arbete med att dokumentera den gamla bondekulturen. I ett skrin från barndomen förvarar han en del av utmärkelserna. Han är bland annat Hedersdoktor vid Göteborgs Universitet och den senaste utmärkelsen är en silvermedalj från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien.

Ur skrinet tar Hjördis fram en medalj, den enda som hon fått, säger hon. Den är från skoltiden och handlar om en idrottsprestation.

Men Gunnar och jag är överens om att ”Hjördis har allt en löt i hanses medaljer mä”.

– För mig är Hjördis det viktigaste, säger Gunnar avslutningsvis.

Leif Brunnegård

Många utmärkelser. Gunnar Arnborg är glad och tacksam för all uppmuntran han fått.

Sköldarnas koppar från tranornas rike

1985 gjorde en lantbrukare på Kålland ett fantastiskt fynd under plöjning på Fröslunda. Rester av vad som kan vara ända upp till 18 tunna brons-sköldar grävdes fram och kan idag beundras på Västergötlands Museum i Skara.

Sköldarna är av mycket tunn brons och kan inte ha använts som skydd i strid. Förmodligen har de smyckat väggar i en storhall eller avgudatempel för omkring 2500 år sedan. Eller kanske har de ingått i en solkult där sköldarna agerat små lokala solar.

Sköldarna kan vara tillverkade i Sverige, men metallen kommer utifrån. Och nu har man med stor säkerhet slagit fast att kopparen kommer från södra Spanien. Eftersom det krävs tenn också kan kopparen gått via England på sin väg till Kålland.

I området i Spanien där kopparen kommer ifrån finns hällristningar som liknar de svenska och i Extramedura har man hittat 70 avbildningar av sköldar av samma slag som de från Kålland.

Och Extramedura känns förstas extra spännande för oss västgötar. Det är ju där vårens tranor övervintrar. De spatserar under de korkekar som tjuren Ferdinand brukar sitta och lukta på blommorna under i julens TV. Så fortfarande får vi påminnelser om solen från kopparområdet i södra Spanien.

Hans Menzing

Spanskt. Både vårens efterlängttade flockar av tranor och kopparen i Fröslundasköldarna kommer från södra Spanien.

Västgötahistorier – rena klasskampen

Västgötarna har alltid varit ett fridsamt folk, och när de kände för att göra uppror så skedde det med stillsam humor. Ordet klasskamp hade de nog knappt hört talas om, och inte var de särskilt vänstervridna. De hyllade gamla tider, men sådana kan behöva förnyas.

Så de gamla västgötahistorierna, som förr var obligatoriska i många sammanhang, har dött. Idag förstår vi knappt skämten. För västgötahistorierna var ett skämtsam uppror mot patron, prästen, lärarn och sergeanten. Vem oroar sig för dem idag?

Samma väg

Västgöta-Bengtsson är legendarisk, men det fanns en lång rad andra som berättade historier av samma slag. Historierna förekom flitigt i alla lokala tidningar, och en västgötahistoria kunde rädda det tråkigaste sammanträde.

Allra roligast var förstås att ge sig på den högsta överheten, som landshövdingen. Det fanns en för hundra år sedan som ansågs extra fylld av sin egen storhet så om honom berättade man gärna.

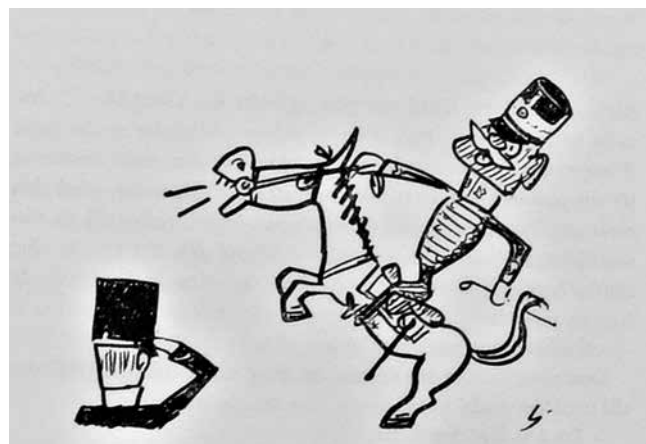
Västgötahistorier. Sven Jungan Ljungström gav ut historier i bokform.

Som när landshövdingen i storslagen bil med chaufför gav sig ut för att inspektera småvägar i trakten av Hornborgasjön. Det gick långsamt för framför honom på vägen färdades en sävlig bonde med häst och vagn. Ivrigt tutande hjälpte inte så när bilen äntligen kom upp jämsides med bonden så lutade sig landshövdingen ut och röt:

– Varför kör ni inte ur vägen – ser ni inte att det är landshövdingen?

Varpå bonden lugnt invände:

– Vägen blir la ente breare för dä!

Militära övningar. "Oförsvarlit om försvaret", skriver Ljungan Ljungström.

Röststark patron

Eller när landshövdingen stämt möte med en kommunal förtroendeman, som dock lät vänta på sig till landshövdingens stigande förtret. När kommunpolitikern äntligen dök upp satt landshövdingen med klockan i handen och röt:

– Vem av oss två skall vänta egentligen?

Politikern grunnar lite och svarar med iskall logik:

– Det ska la den göra som kommer först!

En del av de gamla storheterna är okända idag. Som patron. Idag förknippas den kanske med de allvarliga skottlossningarna i vissa förorter, men förr var patron den som ägde en stor gård eller ett bruk med många torpare och arbetare. Folk som måste visa vördnad för patron. Inte minst eftersom han i kraft av sina pengar hade massor av röster vid stämmorna i socknen, han hade verkligen makt.

Men det hade prästen länge också. Han förekom i alla möjliga sammanhang och naturligtvis var det roligt att få komma med en pik. Som när en prost beklagade sig över den eländiga brand som förstört massor av gamla predikningar.

Svinaktigt. Sona kollar inte tiden, när hon biter. Teckning: Sven Ljungan Ljungström.

En församlingsbo som hörde på kunde inte låta bli att svara:

– Å di som va så torra!

Det underlättar

Lärarn hade länge rätt att slåss vilt, idag får han inte ens försvara sig. Så vem tycker det är lönt att skoja med honom?

Det fanns dessutom massor av historier kring Axevalla hed och andra platser för militära övningar. Och där var det märkligt nog så att varingarna ofta framstod som rätt dumma och slöa. Även om det fanns undantag. Som när sergeanten röt:

– Man får inte vara dum i det militära!

En av beväringarna kunde ju inte missa det självklara svaret:

– Fast ibland ä dä te go hjälp!

Bett i otid

Fast visst kunde andra besvärligheter också hängas ut. Som när gubben Erik blev svårt biten av en sugga och först sent på kvällen anlände till Falköpings lasarett där man tvingades hämta överläkare Schiller i bostaden. Doktorn var arg förstas:

– Är det dags att komma nu?

Varpå gubben Erik stillsamt svarar:

– Då får doktorn fråga sogga um – ho känner ente te när I har öppet.

Den historien är lånad från Sven Ljungan Ljungström som berättade västgötahistorier i ord och egna teckningar. Han gav rentav ut böcker med historier, jag hittade två i bokhyllan.

Men nu är dessa historier omoderna. Visst finns det klasskillnader och de ekonomiska klyftorna verkar bara växa. Men klasskamp med roliga historier tycks vara en bortglömd konst.

Eller är det så att efter Donald Trump så är det meningslöst att skoja om politiker, han överträffar allt.

Men visst är det lite trist att inte få ta del av jordnära funderingar som den när Klas i Rävagårn hört prostens predika om sabbatsbrott. Några dar senare möter han prostens och undrar stillsamt:

– Um mi ko vell kalva på sönda – får ho dä?

Hans Menzing

Marknadsdags i Vara

Idag är Stora torget i Vara fyllt av hästkrafter i form av parkerade bilar. Förr handlade det om naturliga hästkrafter och platsen kallades Marknadsplatsen. Extra mäktiga visningar av hästar, nötkreatur och fjäderfän var det förstås vid Hushållningsgillet's stora utställningar 1929, 1934, 1945 och 1950. Det sista året lär det ha kommit 35 000 besökare under två eller tre dagar. Det förekom rentav extratåg till Vara för att alla skulle få chansen att bese ardennerhästar, tjurar och annat imponerande, berättas det i lokaltidningen NLT.

Utställning i Varamagasinet

Detta visas i en sommarutställning, som pågår på lördagar till och med augusti, i Bengtssonska spannmålsmagasinet som ligger vid järnvägsövergången nära kyrkan i Vara. Mängden av utställda bilder bygger främst på material från Lars Hasselbergs stora samling. Utställ-

ningen har sammanställts av Bengt Fåglefelt, Ingemar Olsson och Sylvie Andersson. Mycket av materialet har förmodligen aldrig visats offentligt tidigare.

Ett tips till långväga besökare: Ännu idag kan man se spår av de forna hästvisningarna på torget i form av en mycket fin staty av hästhandel skapad av konstnären Ingrid Karlberg.

Hans Menzing

Sänd in berättelser om människor du mött, om lokalhistorien eller andra berättelser till vår redaktion.

Sänd till redvastgotab@gmail.com
eller monika.moberg@blackhornet.me

Välkommen till en skrivardag i Vara

I hembygdsrörelsen är dokumentation en viktig uppgift. Vi framställer trycksaker, skrifter och hembygdsböcker av olika slag. Tidigare konferenser omkring detta ämne har varit uppskattade.

Välkommen till en studiedag för inspiration och erfarenhetsutbyte på Vara folkhögskola lördagen den 6 oktober 2018.

Program:

09.30 Kaffe och smörgås

10.00 ”Att göra en hembygdsskrift” – Lindy Malm från Strands tryckeri i Vårgårda AB och mångårig tryckare av Västgötabygden och hembygdsböcker delar med sig av sina erfarenheter.

11.15 Jessica Bergström berättar om databasen Prisma och utformning av berättelser som läggs in där.

12.00 Lunch

13.00 Jan-Olof Berglund och Monika Moberg informerar om den nya hemsidan.

13.30 Vi berättar om vårt arbete med hembygdslitteratur eller genom andra media och delar med oss..

15.00 Kaffe

Om Du vill ha frågor belysta, så skicka in dem tillsammans med Din anmälan!

Anmälan senast den 24 september till Studieförbundet Vuxenskolan Västra Götaland tel 0522-65 33 33 eller vgregion@sv.se

Kursavgift OBS! 300 kronor inbetalas till Studieförbundet Vuxenskolan.

Välkommen!

Ann-Britt Boman

Textil föreningsdag med ull och slöjd

Datum: 20 oktober 2018

Tid: 9.00–16.00

Avgift: 200 kr

Plats: TextilMuseet, Borås

Anmälan: Senast den 10 oktober till hillevi.skoglund@vgregion.se

Program:

9.00–09.30 Kaffe och registrering, Margaretha Persson, Västergötlands Hembygdsförbund, hälsar välkommen

9.30–9.45 Folkdansaren Lena, filmvisning och efterföljande diskussion ledd av Anna Orwin Åhlin från Hemslöjden

11.00–11.45 Hur tar jag hand om textilier på bästa sätt? Samtal om hur man sköter och bevarar textilier med Lotti Benjaminson, textilkonservator Västarvet, med fokus på ylletextilier. Tag med dig max en textil för rådgivning.

12.00–12.30 Visning av Next Level Craft- en nymodig slöjdställning – Ewa Blomqvist visar och berättar

12.30–13.30 Lättare lunch

13.00 Invigning av utställningen Ull för livet

14.00–14.45 Föreläsning med Kerstin Paradis Gustafsson, författare och ”ullvetare”, berättar om sitt förhållande till ullen och om ett av UNESCO:s Världsarv – de filtade ullmattorna i Kirgizistan.

13.30–16.00 Workshops och prova på – tema ull! Det blir bland annat Spinncafé med Ann Arvidsson.

15.00 Avslutningskaffe

Välkomna!

Hemslöjds konsulenterna, Västarvet, och Västergötlands Hembygdsförbund i samarbete med Hemslöjden, Studieförbundet Vuxenskolan och TextilMuseet

Skepplanda arkiverar för digital åtkomst

Den 18 januari började styrelsen i Skepplanda Hembygdsförening sortera sina dokument enligt Allmänna arkivsystemet och skriva arkivförteckningar. (Googla så hittar du instruktiva texter för hur man gör.) Den 27 juni hämtade Jonas Andersson och Arif Naqvi på Föreningsarkivet i Sydvästra Götaland de första arkivkartongerna med väl förarbetat material som numera förvaras brandsäkert, i rätt temperatur och fuktighet.

Den Nationella ArkivDatabasen NAD uppdateras i samband med att olika arkiv skickar in sina digitala förteckningar och får dem godkända. Den 1 oktober kan du gå in på www.sok.riksarkivet.se/nad och frisöka på Föreningsarkivet Sydvästra Götaland och Skepplanda Hembygdsförening.

Skepplanda Hembygdsförening tar ansvar för dokument som har anförtrots föreningen. Det känns skönt att bevisligen ha en god ordning på papperen och samtidigt kunna erbjuda en digital insyn. Den digitala transparensen gör att en intresserad allmänhet nu får en ny kontaktyta med föreningen. Det är så det skall vara.

Det handgripliga arbetet

Arbetet inleddes med att man ställde upp en kartong för varje typ av dokument (se foto). När man sedan skulle bestämma vilken låda ett visst papper skulle läggas i uppstod ibland tveksamheter som man måste diskutera och bli ense om. Det krävs en viss träning för att fungera väl som arkivbildare. Styrelsen gjorde många erfarenheter under våren.

Olle-Petters gårdsarkiv läggs ut på nätet, kolla i din smartphone!

Det började med att Karin Eloranta ringde. Det fanns en plastkasse med gamla papper från hennes föräldrahem, Olle-Petters i Ryk.

”Ni får dom om ni vill, annars slänger jag dom”. En timma senare fanns de hos Skepplanda Hembygdsförening, där Bernt Johansson bl a hittade en raritet från 1830-talet. Plastkassen, som inte slängdes, är nu ett gårdsarkiv.

Du kan se Olle-Petters arkivförteckning i NAD efter den 1 oktober.

Styrelsen i Skepplanda Hembygdsförening arkiverar enligt Allmänna arkivsystemet

Från vänster: Thore Thorson, Sten Olsson, Bernt Johansson, Gunilla Johansson, Sven-Erik Björklund, Siv Grahn, Lisbeth Ullman, Eva Bodén Andersson, Lena Rydén och Kjell Claësson. Saknade: Ann-Marie Thunberg, Eva Nilsson och Martin Borgede. Foto: Bo Björklund

Några dokument finns redan nu på Bygdeband <http://www.bygdeband.se/plats/47091/sverige/vastra-gotalands-lan/ale/skepplanda/ryks-by/ryk-sodergard-olle-petters/>

Hembygdsföreningen kan nu gå ut och visa folk att man kan ta väl hand om deras arv från det förflutna. De nyupptäckta möjligheterna har skapat en spännande utmaning.

Bo Björklund

VHF:s redaktionskommitté

www.bygdeband.se/plats/47091/sverige/vastra-gotalands-lan/ale/skepplanda/ryks-by/ryk-sodergard-olle-petters/

Hänt på bögda ...

50-årsjubileum i Järpås

Den 13 maj 1968 bildades Järpås Hembygdsförening då JUF:s fornstugekommitte hade kallat till ett möte för att diskutera en uppsättning av Perse-Johannas stuga.

Plats ordnades, efter en del turer, för stugan. Byn har sedan växt med nya byggnader och större samlingar av olika slag. (En utförligare beskrivning av fornbyn finns på vår hemsida).

Firandet blev en lyckad tillställning, som fick strålande väder med 110 besökare i fornbyn. Det hela startade som vanligt den 6 juni kl 14.00 med en fanmarsch från centrum till fornbyn, ackompanjerad av stråkmusik. Under tiden spelades det musik i fornbyn av andra musiker för dem som inte deltog i marschen.

Ordföranden hälsade välkommen och det utbringades ett fyrfaldigt leve för Sverige och nationalsången sjöngs med stöd av kyrkokör och musiker.

Jenny Höckert höll ett strålande tal för besökarna. Förtjänsttecken delades ut till Sonja Blomqvist och Bo Fahlström för lång förtjänstfull tid som medlemmar. Hembygdsföreningen erhöll också ett sådant för de gångna årens prestationer.

Ordföranden avslutade med en kortare historik samt tackade sångkör och musiker med blommor.

Ett stort tack också till en duktig festkommitté som serverade kaffe, smörgås och kaka till deltagarna.

Det blev även ett boksläpp samma dag efter en studiecirkel om Järpås äldsta industri, Änghagens Bigård, som resulterat i ett boktryck.

Det började bra med många sålda och signerade böcker.

*Börje Gunnarsson
Järpås Hembygdsförening*

Minns du Raskens?

Det var en mycket populär teveserie, som spelades in 1976 med Sven Wollter som soldat Rask. Hans hustru Ida spelades av Gurie Nordwall. Filmen var gjord efter Vilhelm Mobergs roman med samma namn från 1927.

Regissör var Per Sjöstrand, gift med Gurie.

Raskens torp var nog inte lika fint som det soldattorp som ligger på Haraberget i Herrljunga. På bilden ses ett rum med plats för både säng och vävstol.

Monika Moberg

Öppet hus i Horred

Måndagen den 9 juli inleddes de tre veckorna med Öppet hus i hembygdsgården i Horred. Det är vardagar mellan kl 14 och 18 och sista veckan även på lördag och söndag.

Man kan se världens största mangel i rörelse och titta på mycket annat i museet. Historien om Kulknappen finns också här. Den hade legat i ett grustag i Öxnevalla i drygt 200 år och hittades sen i ett gruslass som kom till smeden i Horred 1924.

Det erbjuds kaffeservering med hembakat, lotterier och loppis.

Första dagen var det en jämn ström av besökare som tittade, fikade och handlade. Allt sköts på ideell basis och varje dag ställer fem personer upp plus folk som bakar och lämnar till hembygdsföreningen.

*Ingbrit Gunnarsson
Horreds, Istorps och Öxnevalla
Hembygdsförening*

Midsommar i Ljungsarp

På midsommardagen var det som traditionen bjuder, friluftsgudstjänst i Hembygdsgården Björstorp, Ljungsarp, med närmare 50 deltagare.

Ulla Andersson hälsade alla välkomna och därefter inledde Tomas Jarvid att tala om skapelsen. Den är stor och det finns mycket som är stort och litet, som vi knappast kan förstå.

Karin Rudholm medverkade och sjöng bl a Vår själ väntar på Herren, när solen fångar juninatten.

Jenny Jarvid predikade och menade att det finns något hemlighetsfullt med skapelsen. Vi förundras när vi förstår mer om hur allt hänger ihop och att vår kontakt med skapelsen hjälper oss att vara förvaltare av den.

Efter gudstjänsten bjöd Ljungsarps Hembygdsförening på kaffe med hembakat. Det blev en trevlig gemenskap i den fina naturen.

Byavandring i södra Björstorp

Gun Svenningsson, som vuxit upp på en av gårdarna, hälsade välkommen och hade en intressant redogörelse om byn. När hon växte upp fanns där 13 barn och ungdomar, som lekte och hittade på bus.

David Nilsson, dåvarande ägare till Björstorp Melångården, skänkte huset med tomt till hembygdsföreningen som hembygdsgård med tillträde den 1 juli 1970.

Med stekande sol och en temperatur på 30 grader valde de nästan 30-talet personer som samlats att ställa in vandringen och istället sattes stolar ut i skuggan

Hembygdsmuseet i Horred. Foto: Ingbrit Gunnarsson.

Ljungsarp. Tomas Jarvid och Karin Rudholm.

Björstorp. I skuggan vid hembygdsgården.

Alla fastigheter var inom synhåll.
Hembygdsföreningen firar 50-årsjubileum den 5 augusti.

*Ulla Andersson
Ljungsarps Hembygdsförening*

Textilvårdsdag i Rävlanda

Inspirerad av Lotti Benjaminsson vid kursen Vårda och bevara bygdens historia i Västergötlands Hembygdsförbunds och Studieförbundet Vuxenskolas regi, föreslog jag en textilvårdsdag i vår hembygdsförening. I strålande solsken sista lördagen i maj var det då äntligen dags.

Laddat med pappror, syrafritt silkespapper, gamla lakan, dammsugare, diverse borstar och trasor var det bara att hoppas på att det skulle dyka upp medlemmar som ville hjälpa till. Vi var 13 stycken som med stor iver och glädje tog tag i arbetet. Vi kånkade och bar på både bord, vädringsställ och textilier. Klädde galgar med vadd och lakan, dammsög täcken, vädrade kuddar och kläder, fotograferade och märkte med textilband. Innan vi bar tillbaka alltihop igen städades det noggrant. Just städning och renhållning påpekade Lotti var viktigt för att undvika ohyra och samtidigt kunna hålla koll på ev fukt- eller mögelfläckar.

Det var spännande att se vilka textilier vi har, men det var ingen av oss som hade en aning om hur mycket vi har. Många diskussioner och funderingar ventilerades och fantasin skenade nog lite ibland. Vi hann inte med allt, men det känns skönt att ha kommit igång med arbetet och kunna planera för en fortsättning.

Nöjda med dagens utförda arbete belönade vi oss med kaffe, smörgås och jordgubbstårta – det var vi värda!

Blomstervandring i Hindås. Växten är rysk nejlikrot. Enar Sahlin guidade.

Blomstervandring i Hindås

Den årliga blomstervandringen i Björketorps sockens Hembygdsförenings regi gick i år i trakterna av Limmerhult i Hindås.

Vi var närmare 50 personer som samlades vid dämnet vid bron över Västra Nedsjöns utlopp söndagen den 10 juni. Enar Sahlin guidade oss, med sin vanliga entusiasm, bland vilda och förvildade växter, s k trädgårdsflyktingar. Han berättade inte bara vad växterna heter utan vi fick också veta att rhododendron är släkt med ljung och lingon. Det är kummarin som ger den härliga doften på ängshö och att blåbär också kallas slyngon. De gula blommorna på johannesörten ger röd färg och den vanliga smörblommans gula färg syns väldigt bra i ultraviolettt ljus, vilket gör att insekterna ser dem på långt håll. Förr skalade man bort det gröna på växten veketåg, torkade det vita skummet som finns i strået och använde det som veke i oljelampor. En Hindåsklassiker är den ryska nejlikroten som kom hit med tåget 1936. Den fanns från början bara i Hindås så när Den Nordiska floran skulle illustreras fick Bo Mossberg ta sig hit eftersom han målar av växterna i naturen.

Midsommar i Björketorp

Till hembygdsgården i Rävlanda kom runt 2000 personer för att fira traditionell midsommar med dans runt stängen, kaffe med hembakta bullar och kakor, dansuppvisning av Rävlanda dansgille, korv, lotterier och fiskdamm.

*Malin Svanberg Eliasson
Björketorps sockens Hembygdsförening*

Midsommar firades vid hembygdsgården i Rävlanda.

Ur skåp och låda – från vägg och hylla i Rackeby

Man kan säga att vi gör ett experiment. Eller försöker vi möjligen utforska vårt privata kulturarv, innan det i framtiden kanske blir vårt gemensamma?

Vi – det är Fornminnesföreningen tillsammans med Bygdeföreningen i Rackeby och Skalunda som förbereder och bjuder in bygden att delta i en utställning den 7–9 september. Veckan innan får den som vill delta, lämna in 1–7 föremål ur sitt liv, sitt hem, sin gård tillsammans med en kort beskrivning. Därefter kommer eldprovet för oss fyra som skapar utställningen. Vi vet ju inte VAD och HUR MYCKET som kommer in!

Upphovet till denna idé var **Europaåret för kulturarv 2018**. Där finns vi nu med på Riksantikvarieämbetets hemsida:

www.raa.se/kulturarvsdagen

Utställningen invigs fredagen den 7 september kl 15 och är öppen till kl 20. Lördag–söndag öppet kl 11–17.

Servering med fikabröd.

Välkommen till Rackeby-Skalunda bygdegård!

*Kerstin Hamberg
Fornminnesföreningen Rackeby Skalunda*

Öppet hus i Västerplana

Söndagen den 15 juli var det öppet hus i soldattorpet Åtorp Nr 399, tillhörigt Kongl. Skaraborgs Reg., Höjentorps Compani. Trots det mycket varma och soliga vädret letade sig ett 60-tal besökare till torpet, som är ett av fem tidigare soldattorpe i Västerplana. Åtorp är det enda som finns kvar i oförändrat skick. Ytterligare ett existerar men utgör nu sommarbostad. Besökarna lät sig väl smaka av kaffe eller saft med hembakt bröd som de njöt av i skuggan i den välskötta lilla trädgården utanför torpet. Runt kaffeborden samtalades det livligt om allt från soldattorpe, skolminnen, länsstyrelsens naturvård på Kinnekulle till den glada och andra rovfåglar som syns i Västerplana. En av de sista besökarna hade börjat släktforska och funnit sina rötter i Västerplana både på sin mormors och sin morfars sida där kända namn som Selmosson och Stenhammar finns med. Torpet var dagen till ära smyckat med blommor och i spottkoppens innandörren fanns, precis som sig bör, färskt enris.

Soldattorpe. Två av arrangörerna, Gill och Benny, pustar ut efter en intensiv och varm eftermiddag.

*Björn Sjöstedt – nybliven ordförande
i Kinnekulle Hembygdsförening*

Förbundets funktionärer 2018–2019

Sven-Åke Mökander, ordförande, Markgatan 39,
441 51 Alingsås 0322-67 23 10, 070-67 23 156.
svenake.mokander@gmail.com

Jan-Olof Berglund, vice ordförande, Stora Rör,
Nolgården 3, 541 96 Våring, 070-84 20 453,
j-o.berglund@telia.com

Jan-Henry Svensson, sekreterare, Södra vägen 4,
523 94 Tvärred, 0321-500 35, 070-20 85 327,
janhenry.svensson@vgregion.se

Tommy Kroon, kassör, Timmermansgatan 19,
532 33 Skara, 0511-145 49, 070-59 12 455,
tommy.kroon@kunskapstradet.se

Ledamöter:

Stig-Åke Andersson, Liljevägen 1,
462 61 Vänersborg, 0521-192 40, 070-78 15 106,
nstiga@live.se

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmostad,
465 97 Nossebro, 0512-531 50, 070-32 81 333.
frammostad@tagebrolin.se

Bengt-Göran Ferm, Sälggatan 19, 565 33 Mullsjö,
070-26 75 975, benke.ferm@gmail.com

Lars-Erik Kullenwall, Gudhem Kullen 3,
521 94 Falköping, 0515-72 01 56, 070-53 18 547.
larserik.kullenwall@gmail.com

Ingrid Zackrisson, Västergården Kullavägen 59,
519 95 Tostared, 0320-620 15, 070-32 79 580,
ingrid.zackrisson@tele2.se

Torwald Åberg, Lovene, Tomten 5,
531 96 Lidköping, 0510-53 23 13, 070-82 57 583,
bergtorwald@gmail.com

Ingrid Öhlund, Sjöbredared 110, 523 98 Hökerum
033-27 50 58, 0707-26 14 14, ohlund@sjobredared.se

Ersättare:

Björn Andersson, Rönnbärsvägen 27, 541 76 Våring,
0500-44 04 75, 070-82 39 635.
bjorna.andersson@telia.com

Ulla Henningsson, Mårby 3, 545 90 Töreboda,
0506-131 68, 070-41 57 943,
ulla.henningsson@tele2.se

Rolf Larsson Saleby, Hede 531 93 Saleby,
070-59 39 198, rolf.larsson.saleby@telia.com

Barbro Svensson, Loo, Nedergården 315,
441 75 Sollebrunn, 073-04 54 601,
barbroloo@telia.com

Ola Wirtberg, Långesäter 4, 540 17 Lerdala, 0511-
805 61, 070-85 58 823, ola.wirtberg@telia.com

Hedersledamöter:

Berit Hange-Persson, Trädgårdsg 4, 533 72
Lundsbrunn.

Aina Lindborg, Bjurbäck, Källebäcken.
565 92 Mullsjö.

Revisorer:

Marianne Svensson, Bergstena Skattegården 2,
441 92 Alingsås 0322-63 50 07, 070-53 26 318,
svenssondanove@hotmail.com

Allan Andersson, Tumberg, Karsgården 2, 447
91 Vårgårda, 0322-62 10 55, 0733-76 68 86.
allanitumberg@hotmail.com

Revisorssuppleanter:

Hans Algotsson, Rydbergsvägen 14, Örslösa
531 97 Lidköping, 0510-121 19, 070-64 26 560
hans.algotsson@lidkoping.se

Lena Gustafsson, Fötene Östergården 1,
447 91 Vårgårda 0322-62 71 81, 070-53 26 424.
sodraharene.se

Valberedning:

Mona Lorentzson, sammankallande,
Wallströmsliden 6, 463 72 Lödöse, 0520-66 02 74
070-85 77 167, mona.lorentzson@gmail.com

Gerd Eriksson, Anisgatan 12, 511 41 Kinna,
0320-102 90, 073-71 89 355,
planeter99@hotmail.com

Bertil Karlsson, Norra Härene, Bajgården,
531 92 Lidköping, 0510-535 081, bertilka@telia.com

Försäkringsombud:

Sven-Åke Mökander, Stig-Åke Andersson.

Utvecklingsgrupp:

Tommy Kroon, sammankallande,
Sven-Åke Mökander, Jan-Olof Berglund,
Ulla Henningsson, Ingrid Zackrisson
Ola Wirtberg.

Redaktionskommittén för Västgötabygden:

Ann-Britt Boman, sammankallande, Spireavägen 5,
515 35 Fristad, 033-261921, 073-9436175
birgitta.fristad@telia.com

Monika Moberg Kilefors, redaktör och ansv utgivare,
Norra Bergvägen 16B, lgh 1303, 541 32 Skövde
070-64 25 670, monika.moberg@blackhornet.me

Leif Brunnegård, Asklanda, Ekehagen,
447 93 Vårgårda, 0322-66 11 43,
leif.brunnegard@gmail.com

Hans Menzing, Marumstorget 1, lgh 1205,
532 32 Skara, 0511-126 43.
hans.menzing@telia.com

Jan-Olof Berglund, Tage Brolin

Birgit Carlsson, Ljungås 519 91 Istorp, 0320-820 36,
0706-206666, bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt 511 98 Hyssna,
070-65 87 910, anna.faxgard@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
0303-74 98 78, bo.bjorklund@risveden.com

Hemsidan:

Jan-Olof Berglund, Monika Moberg Kilefors.

Tengelandsfonden:

**Mona Lorentzson, Sven-Åke Mökander,
Ingrid Tengeland.**

Väddåkrastiftelsen:

Jan-Henry Svensson.

Kommittén Årets Hembygdsbok:

Ann-Britt Boman, Jan-Henry Svensson.

**Kommittén Årets Hembygdsförening:
Bengt-Göran Ferm, Torwald Åberg samt
föregående års förening, 2018, Herrljunga
Hembygdsförening.**

Västgötalejonet:

Jan-Henry Svensson, Ingrid Öhlund.

Skaraborgs läns föreningsarkiv:

Jan-Olof Berglund.

Älvsborgs läns föreningsarkiv:

Sven-Åke Mökander.

Ceremonimästare:

Björn Andersson.

Västergötlands Hembygdsförbunds

kansli och besöksadress:

Eva Mann, kanslist Badhusgatan 13,
Box 15, 534 21 Vara. 0512-105 50.

Eva arbetar deltid och träffas på kansliet
varje helgfri torsdag, 09.00-15.00.

Bankgiro: 378-5383

Hemsida: <http://www.hembygd.se/vastergotland>

Läsvärt i korthet

Föreningen för Västgötalitteratur. Meddelande nr 2
2018. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a ett
hedniskt gudahov i Gudhem, genuina västgötar på den
tiden det begav sig och Salebysten på Dagsnäs.

Söder om Kinnekulle. Redaktör: Christer Westerdahl.
Förlag: Båtdokgruppen. 314 sidor. Einar Björe skrev
174 artiklar i Nya Lidköpings-Tidningen om sin uppväxt
på Rättaregården i Skälvum och 11 om Björsgården
i Källby. Detta har Christer Westerdahl redigerat och
kommenterat i en bok med ett 50-tal illustrationer.

Strövtåg i min hembygd. Författare: hembygdsvännen
Seth Sjöblom i Häradsvad i Närunga med förord av
barnbarnet Elin Karlsson. Utgiven på eget förlag. En
beskrivning av hembygden med torp och backstugor,
vägar och järnvägar och bygdens folk. Drygt 90 sidor
illustrerade med gamla bilder.

Skara stiftshistoriska sällskaps medlemsblad num-
mer 2 2018. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor med
många bilder, bland annat om Skarabiskopen Vincent
Henningsson som halshöggs i Stockholm 1520 samt

biskop Jacobus Johannis Vestrogothus som flydde
från drängtjänsten i Tengene för att slippa bli soldat
och avancerade till biskop i Skara för att 1593 tvingas
avgå efter att alltför mycket ha stött Johan III och Röda
boken. Detta förkastades som alltför katolskt av hertig
Karl, så biskopen tvangs återvända till Tengene.

Mimers brunn. Arkeologi, etnologi och historia i
Västra Götaland. Nummer 3 2018. Redaktör: Chris-
tina Ström. Utgivare: Vätteljuset, Vara. 52 sidor om
bl a Viktor från Vara som ställde upp för Lincoln, Hal-
lonflickan som offrades i Luttra och märkliga nordiska
medeltidskvinnor.

Hans Menzing

Kol som kål

Hanna, fyra år, tittar förundrad på bubblorna i glaset
med mineralvatten och undrar vad det är.

– Det är kolsyra, förklarar farmor.

– Min mormor gör också kålsoppa, svarar Hanna.

Arne och Christer hade en mack i Gökhem

Kompanjoner. Arne och Christer hade en mack ihop i Gökhem.

Däckbyte. Arne hjälpte husbilskunden att byta däck.

Utedass. Vid macken fanns ett utedass. Kollar du noga ser du att en råtta kryper på väggen.

Rubriken är kanske inte riktigt sanningsenlig, bara nästan. För sjätte året i följd har svågarna Egon Svärd och Sven Lindberg i Gökhem förvandlat sina vedtravar till konstverk med olika teman varje år. I år var det Arne Weise och Christer Sjögren som slagit sig ihop och drev en mack i Gökhem.

När Egon och Sven är klara med kommande vinters vedbehov gör de konstverk av sina vedtravar lagom till konstrundan på Falbygden. Ryktet om vedkonsten i Gökhem har spritt sig och i år har de synts både i Västnytt och Landet Runt. Det kommer massor med folk på besök och Egon och Sven har jätteroligt. När augusti månad är till ända är konstutställningen slut och björkveden börjar användas till det den egentligen är avsedd för, bränsle i braskaminerna hos Egon och Sven.

Något inträde tar de inte men man får gärna ge en gåva till Cancerfonden. När vi besökte Gökhem i mitten av juli hade besökarna stoppat 33 000 kronor i lådan.

Vad vedkonsten handlar om nästa år får vi inte reda på förrän vid konstrundan nästa år.

Leif Brunnegård

Det kom ett brev ...

Svältorna har en riktigt klämmig Fornminnesförening i Ornunga socken (förr Närunga pastorat uti Vårgårda kommun av Gäsene härad). Det läste vi om i senaste numret av Västgotabygden. Årsrapporten handlade om 170 synnerligen aktiva ”hembygdare” som driver museum, ordnar sommarfester, spelmansstämmor och möten med hemliga gäster.

Att hembygdsföreningen tagit till sig benämningen Svältor erinrade mig (som är skaraborgare) om en skröna som jag lärde mig för ungefär 78 år sen på en skolgård i Falköping:

”På Svältera växer havren så dålit att fogla måste gå på knäna när di sa pekka!”

Om knallarna, varav många kommer från Gäsene, finns många festliga historier. En av dem går så här:

”Det säjs ju att smålänningar är mästare i konsten att överleva. En karamellkokare från Gränna klarar sig fint även om han skulle hamna på en obebodd ö.

Jo då, för all del, så är det nog. Men om en knalle flyter i land på samma ö så lurar han av smålänningen allt han äger och öppnar affär!”

Björn Vinberg, Hässelby

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

Nästa nummer av Västgotabygden, nummer fem, kommer i slutet av oktober. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Västgotabygden publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande,
Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-94 36 175. E-post: birgitta.fristad@telia.com

Hans Menzing, Marumstorget 1,
532 32 Skara, tel 0511-12 643.

E-post: hans.menzing@telia.com

Monika Moberg Kilefors, ansvarig utgivare,
tel 070-642 56 70, Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com
eller monika.moberg@blackhornet.me

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
540 15 Våring, tel 0708-42 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0303-74 98 78. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brodin, Bäckaskog, Främmestad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50, 070-32 81 333.

E-post: frammestad@tagebrodin.se

Leif Brunnegård, Asklanda, 447 93 Vårgårda,
tel 0322-66 11 43. E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp, tel 0320-820 36
070-620 66 66. E-post: bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna,
tel 070-658 79 10. E-post: anna.faxgard@telia.com

Förbundsordförande: Sven-Åke Mökander,

Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10,
070-672 31 56. E-post: svenake.mokander@gmail.com

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Förbundssekreterare: Jan-Henry Svensson

Södra vägen 4, 532 94 Tvärred, 0321-500 35,
070-208 53 27. E-post: janhenry.svensson@vgregion.se

Förbundskassör: Tommy Kroon.

Timmermansgatan 19, 532 33 Skara. 0511-145 49, 0705-
91 24 55. E-post: tommy.kroon@kunskapstradet.se

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-105 50, bostad 0511-37 03 30.
Bankgiro: 378-5383. Swischnummer: 123 214 84 19.

Har Du adressförändring, ring till Eva Mann,
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

I ungdomens spår ...

Drillflickor Skövde. Skövde Musikskolas paradorkester åkte senare till Lido di Jesolo utanför Venedig för att spela och drilla. Framträdandet i Helensparken i juni var en övning inför den resan.

Herrljungas första skola står kvar på sin ursprungliga plats på Haraberget. Huset uppfördes av kyrkan, förmodligen på 1700-talet som spannmålmagasin för att hjälpa de fattiga. Användes som skola från mitten av 1850-talet.

Sångglädje i Forsby kyrka. Under tre somrar har Stina och Annie från hjotrakten framträtt i musikandakterna med exempelvis visor av Taube, sånger om Karl-Oskar och Kristina samt andliga sånger. Nedan: Dockan sover sött invid spismuren i stugan på Haraberget.

Västgöta ryttare. En glad tjej med sin häst på Haraberget, Herrljunga. Nedan: Det utgår ett godståg från Lundsbrunn och tågkonstruktören, som bor i Skara, heter Lina. Foton på denna sida: Monika Moberg

